

Impact van rechtstreekse steun op het bedrijfsinkomen

**Departement Landbouw en Visserij
afdeling Monitoring en Studie**

Joeri Deuninck

Impact van rechtstreekse steun op het bedrijfsinkomen

Joeri Deuninck

Augustus 2009

Paper, 24 blz.

Depotnummer: D/2009/3241/332

Departement Landbouw en Visserij
afdeling Monitoring en Studie
Ellipsgebouw (6de verdieping)
Koning Albert II - laan 35, bus 40
1030 Brussel
Tel. 02 552 78 20 - Fax 02 552 78 21
✉ e-mail: ams@vlaanderen.be

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

Deuninck J. (2009) *Impact van rechtstreekse steun op het bedrijfsinkomen*, beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Wij doen ons best om alle informatie, webpagina's en downloadbare documenten voor iedereen maximaal toegankelijk te maken. Indien u echter toch problemen ondervindt om bepaalde gegevens te raadplegen, willen wij u graag hierbij helpen. U kunt steeds contact met ons opnemen.

Wilt u op de hoogte gehouden worden van onze nieuwste publicaties, schrijf u dan in op de AMS-nieuwsflash via de onderstaande link:

<http://www.vlaanderen.be/landbouw/studies/nieuwsflash>

Impact van rechtstreekse steun op het bedrijfsinkomen

Met dank aan

Dirk Bergen (afdeling Monitoring en Studie)

Dirk Van Gijseghem (afdeling Monitoring en Studie)

Wim Haentjens (afdeling Landbouw en Visserijbeleid)

0 Inhoudsopgave

0	<u>Inhoudsopgave</u>	4
1	<u>Inleiding</u>	5
1.1	Situatieschets	5
1.2	Doelstellingen	6
1.3	Aanpak en inhoud	6
2	<u>Afhankelijkheid van rechtstreekse steun</u>	7
3	<u>Leefbaarheid bedrijven indien geen rechtstreekse steun</u>	11
4	<u>Beleidsopties: flat rate per ha of een basisbedrag per bedrijf</u>	13
4.1	Flat rate per ha	13
4.2	Toeslag per bedrijf	18
5	<u>Conclusies</u>	21
5.1	Samenvatting	21
5.2	Eindbeschouwing	23

1.1 Situatieschets

Als gevolg van een aantal hervormingen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) heeft een heroriëntatie plaatsgevonden van markt- en prijssteun naar inkomenssteun. Die inkomenssteun is in grote mate ontkoppeld door de introductie van de bedrijfstoelage. De bedrijfstoelage is in Vlaanderen individueel bepaald op basis van de historische steun of van de historische productie van de landbouwer. Dit is het historisch model. In 2009 zijn in Vlaanderen in de plantaardige sector enkel een aantal kleinere steunmaatregelen nog gekoppeld (rechtstreekse steun voor zaaizaad, noten, energie- en eiwithoudende gewassen). In de dierlijke sector zijn dat de slachtpremie kalveren (SK) en de zoogkoeienpremie (ZK).

Het akkoord in het kader van de Health Check in 2008 gaat verder op het ingeslagen pad van ontkoppeling. Ten laatste tegen 2012 moet de rechtstreekse steun voor noten, zaaizaad en eiwithoudende gewassen, en de slachtpremie kalveren (SK) ontkoppeld zijn. De rechtstreekse steun voor energiegewassen wordt afgeschaft. Dit houdt in dat in 2013 enkel de zoogkoeienpremie (ZK) nog gekoppeld kan blijven. Daarnaast loopt als gevolg van de Health Check het percentage modulatie gradueel op van 5% in 2009 tot 10% in 2013. De vrijstelling van modulatie voor de eerste 5.000 euro rechtstreekse steun blijft wel bestaan. De lidstaten kunnen verder tot 10% van de rechtstreekse steun inhouden en gebruiken voor maatregelen ivm milieu, kwaliteit, promotie of dierenwelzijn, voor bepaalde kwetsbare sectoren of gebieden, en voor bijdragen aan gewasverzekeringspremies of onderlinge fondsen (artikel 68). De lidstaten moeten daarover beslissen tegen augustus 2009, 2010 of 2011 om de veranderingen toe te kunnen passen vanaf 2010, 2011 of 2012. Het akkoord van de Health Check geeft lidstaten eveneens de kans (“moedig” lidstaten aan) om hun model van bedrijfstoelage aan te passen – weg van een historisch naar een regionaal model. De lidstaten kunnen aanpassingen aanmelden tegen augustus 2009 of augustus 2010 die dan ingang vinden in 2010 of 2011. In het geval van een regionaal of flat rate model wordt de bedrijfstoelage toegekend op regionaal niveau: de totale rechtstreekse steun in een regio wordt dan verdeeld over het totale aantal hectaren in die regio. Dit houdt in dat alle landbouwers, inclusief degene die ervoor geen rechtstreekse steun ontvingen, eenzelfde bedrag per ha of een flat rate per ha ontvangen.

Het is onduidelijk hoe de situatie er na 2013 zal uitzien. Ten eerste is het EU landbouwbudget nog niet vastgelegd. De vraag is wat de omvang van het budget voor landbouw na 2013 zal zijn en of er een verschuiving komt van het budget van de “oude” naar de “nieuwe” lidstaten. In ieder geval staat de omvang van het budget voor landbouw en het aandeel ervan in het totaal ter discussie en staat binnen het landbouwbudget het aandeel van de “oude” lidstaten onder druk. Ten tweede zijn na 2013 veranderingen in de beleidsinstrumenten mogelijk. Er is discussie over het huidige instrumentarium wat betreft markt- en prijssteun en inkomenssteun door middel van rechtstreekse steun. Eén aspect daarvan is dat het steeds moeilijker wordt om rechtstreekse steun op basis van historische productie te rechtvaardigen. De druk om van een historisch naar een flat rate model over te gaan wordt daardoor groter. Wat na 2013 de situatie zal zijn ligt momenteel nog open. Eventuele beleidsopties kunnen zijn een flat rate model of een hybride model (i.e. een regionale flat rate + een top-up op basis van historische steun). Het hybride model kan statisch zijn. Dit houdt in dat de mix van historische en regionale steun constant is over de tijd. Het hybride model kan tevens dynamisch zijn: het historische deel van de steun faseert uit over een transitieperiode zodat op het einde een regionaal of flat rate model verkregen wordt. Andere opties zijn een flat rate per ha of een bedrag per bedrijf

als basissteun en top-ups voor de realisatie van maatschappelijke diensten, voor kwetsbare bedrijfstypes, voor kwetsbare regio's, of voor bepaalde groepen van landbouwers.

1.2 Doelstellingen

De analyses in onderhavig rapport trachten de gevolgen in te schatten enerzijds van een afname van de rechtstreekse steun en anderzijds van een aantal van die beleidsopties voor de land- en tuinbouw in Vlaanderen. Het rapport heeft meer bepaald een drietal doelstellingen. Een eerste doelstelling is na te gaan wat het aandeel van de rechtstreekse steun is in het bedrijfsinkomen voor de verschillende sectoren. Wat is de afhankelijkheid van de verschillende sectoren van rechtstreekse steun? Een tweede doelstelling is een eerste analyse van de impact op de leefbaarheid indien die rechtstreekse steun zou wegvallen. Doelstelling drie ten slotte gaat in een verkennende analyse na wat de impact is van beleidsopties als een flat rate per ha of éénzelfde basisbedrag per bedrijf. Wie wint en wie verliest en wat is de impact op het bedrijfsinkomen?

1.3 Aanpak en inhoud

De analyses gebeuren op basis van het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN). Het LMN is het boekhoudnet beheerd door de afdeling Monitoring en Studie (AMS) van het Departement Landbouw en visserij. Het LMN vertegenwoordigt ongeveer 750 bedrijven. Er wordt geen weging doorgevoerd. De resultaten zijn daarom niet extrapoleerbaar naar Vlaanderen. De klemtoon ligt op een analyse volgens bedrijfstype met het bedrijfsinkomen als belangrijkste variabele. Het bedrijfsinkomen omvat de vergoeding voor de productiefactoren arbeid, grond en kapitaal en het ondernemerschap van de bedrijfsleider. De gegevens zijn van de periode 2005 - 2007. Wat betreft de afhankelijkheid van de rechtstreekse steun en de impact op leefbaarheid indien die rechtstreekse steun wegvalt wordt gewerkt met een gemiddelde voor die periode. Dit om de invloed van marktfluctuaties enigszins tegen te gaan. Wat betreft de impact van een flat rate per ha en een bedrag per bedrijf wordt enkel uitgegaan van de gegevens van 2007. Tevens worden voor die laatste de gegevens uit de verzamelaanvraag 2007 van het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV) en de 15 mei-telling van de FOD Economie gebruikt. De analyses zijn in essentie statisch en niet dynamisch. Dat betekent dat geen rekening gehouden wordt met het aanpassingsvermogen van bedrijven aan de nieuwe situatie en met huidige en / of nieuwe structurele ontwikkelingen.

Na de introductie wordt in deel twee dieper ingegaan op de afhankelijkheid van rechtstreekse steun. Hierbij wordt onder meer nagegaan wat het percentage steun is in het bedrijfsinkomen voor de verschillende bedrijfstypes. Deel drie geeft een aanzet om de impact op de leefbaarheid vast te stellen indien die rechtstreekse steun zou wegvallen. Vervolgens wordt in deel vier per bedrijfstype gekeken naar de impact op de steun en het bedrijfsinkomen van enerzijds een flat rate per ha en anderzijds een basisbedrag per bedrijf. Ten slotte worden in deel vijf enkele conclusies geformuleerd.

2 Afhankelijkheid van rechtstreekse steun

Tabel 1 toont het aandeel van de rechtstreekse steun in het bedrijfsinkomen (BI) per bedrijfstype in de periode 2005 – 2007 (zie Kader 1 voor de methodiek). Het bedrijfsinkomen is gelijk aan de opbrengsten (inclusief rechtstreekse steun) min de kosten (exclusief fictief loon familiale gezinsarbeid, fictieve intresten eigen kapitaal en fictieve pacht eigen grond).

Tabel 1. Aandeel van rechtstreekse steun in het bedrijfsinkomen per bedrijfstype, 2005 - 2007

Type bedrijf	Bedrijfsinkomen (euro)		Rechtstreekse steun (euro)		Rechtstreekse steun / bedrijfsinkomen (%)	
	Per bedrijf	Per FAK	Totaal	ZK	Totaal	ZK
Akkerbouw	66.951	40.371	16.086	1.482	24,0	2,2
Varkens	79.778	51.259	4.596	290	5,8	0,4
Tuinbouw						
groenten	56.980	30.646	832	71	1,5	0,1
<i>openlucht</i>	64.447	33.590	2.112	188	3,3	0,3
sierteelt	53.072	25.692	15	0	0,0	0,0
fruit	123.471	73.306	808	0	0,7	0,0
Rundvee						
melk	55.775	36.571	17.084	402	30,6	0,7
vlees	35.511	22.852	26.490	9.985	74,6	28,1
gemengd	66.417	35.331	21.726	3.552	32,7	5,3
Gemengde bedrijven						
comb. gewassen	58.005	35.106	10.407	1.065	17,9	1,8
veeteeltcomb.	72.956	37.592	14.688	563	20,1	0,8
akkerbouw - varkens	75.083	39.704	11.262	2.154	15,0	2,9
akkerbouw – melkvee	71.326	36.019	20.417	1.079	28,6	1,5
akkerbouw - vleesvee	54.640	35.742	26.988	6.697	49,4	12,3

FAK = familiale arbeidskracht, en ZK = zoogkoeienpremie

Bron: LMN

De steun per bedrijf en het percentage steun in het bedrijfsinkomen is het hoogst voor de bedrijfstypes vleesrundvee (26.500 euro of 75% van het BI) en gemengd akkerbouw – vleesrundvee (27.000 euro per bedrijf en 50 % van het BI). Die bedrijfstypes zijn in belangrijke mate afhankelijk van die steun. Een aanzienlijk deel van de rechtstreekse steun is afkomstig van de zoogkoeienpremie (ZK): 28% van het BI voor vleesrundvee en 12% van het BI voor akkerbouw - vleesrundvee. Voor de andere bedrijfstypes is dat niet of veel minder het geval. De totale rechtstreekse steun is eveneens hoog voor de bedrijfstypes melkrundvee, gemengd rundvee en gemengd akkerbouw – melkvee: 17.000 – 21.700 euro per bedrijf of 28,5 – 32,5 % van het BI. De akkerbouw volgt op korte afstand met 16.000 euro per bedrijf of 24% van het BI. De bedrijfstypes combinaties gewassen, combinaties veeteelt en akkerbouw – varkens ontvangt tussen 10.000 – 15.000 euro per bedrijf wat overeenstemt met 15 – 20 % van het BI. De steun is ten slotte laag voor het bedrijfstype varkens (4.500 euro per bedrijf of 5,8% van het BI) en zo goed als onbestaande voor het bedrijfstype tuinbouw. Wat die laatste betreft is er enkel voor de groenteteelt openlucht wat rechtstreekse steun (3,3% van het BI). Die zijn daardoor weinig of niet afhankelijk van die steun.

Het percentage steun in het BI hangt zowel af van de omvang van de steun per bedrijf als van de omvang van het bedrijfsinkomen. Bij eenzelfde steun is het percentage steun hoger indien

het bedrijfsinkomen laag is, en neemt de afhankelijkheid van die steun daardoor toe (m.a.w. kwetsbare bedrijfstypes met veel steun zijn meer afhankelijk van die steun). Zo is het zeer hoge percentage steun voor het bedrijfstype vleesrundvee niet enkel een gevolg van de hoge steun per bedrijf maar tevens van het lage bedrijfsinkomen. Het bedrijfsinkomen is met 35.000 euro het laagst van alle sectoren en het bedrijfsinkomen / familiale arbeidskracht (BI / FAK) bedraagt slechts 22.852 euro. De lagere winstgevendheid doet zich vooral voor bij gespecialiseerde vleesveebedrijven, bij gemengd rundvee (melk- en vleesvee) is dat niet het geval. Het BI / FAK is over de periode 2005 – 2007 eveneens laag voor de sierteelt, maar die is niet afhankelijk van rechtstreekse steun, en is het hoogst voor de fruitteelt en de varkenshouderij.

Kader 1. Methodiek: aandeel van rechtstreekse steun in het bedrijfsinkomen per bedrijfstype, periode 2005 - 2007

Om de invloed van marktfluctuaties tegen te gaan is uitgegaan van een gemiddelde per bedrijf en per bedrijfstype: $\sum_t X_{ijt} / \# \text{jaar}$ waarbij X= rechtstreekse steun, bedrijfsinkomen, enz.; i = bedrijf; j = bedrijfstype en t = jaar. De meeste bedrijven komen drie jaar voor. Een aantal bedrijven komt echter slechts één of twee jaar voor terwijl andere bedrijven van bedrijfstype veranderen over de beschouwde periode. Daarom wordt een weging doorgevoerd. Het aantal jaar dat een bedrijf in een bepaald bedrijfstype voorkomt wordt gedeeld door drie: een bedrijf dat één jaar voorkomt in een bedrijfstype krijgt een gewicht van 1/3, een bedrijf dat drie jaar voorkomt in een bedrijfstype een gewicht van 3/3. Ten slotte zijn bedrijven met een buitengewone waarde of outlier (i.e. rekenkundig gemiddelde ± 4 maal de standaardafwijking) wat betreft het bedrijfsinkomen / familiale arbeidskracht (BI / FAK) verwijderd.

De verschillen tussen de bedrijven zijn niet alleen tussen de bedrijfstypes maar ook binnen de bedrijfstypes zeer groot voor zowel het BI, de rechtstreekse steun per bedrijf, als het percentage steun van het BI. Tabel 2 toont de spreiding van het BI en de steun volgens bedrijfstype voor de periode 2005 - 2007. De spreiding van het bedrijfsinkomen in aantal euro per bedrijf is het grootst in de tuinbouw, de akkerbouw en de varkenshouderij en het kleinst in de rundveehouderij (melk- en / of vleesvee). De spreiding van de rechtstreekse steun per bedrijf is zeer groot in de bedrijfstypes akkerbouw – vleesvee en vleesvee. De akkerbouw volgt op enige afstand.

Tabel 3 toont de spreiding (de mediaan, het eerste kwartiel en het derde kwartiel) van het percentage steun van het BI volgens bedrijfstype (exclusief tuinbouw) voor de periode 2005 - 2007. Van bedrijven met een negatief bedrijfsinkomen is het niet mogelijk om een steunpercentage te berekenen. Die zijn daardoor niet meegenomen. Van een aantal bedrijfstypes is het aantal bedrijven aan de lage kant. De resultaten daarvan moeten met enige voorzichtigheid bekeken worden. De spreiding is het kleinst voor de varkenshouderij, de melkveehouderij en een aantal gemengde bedrijfstypes. In de melkveehouderij geldt dat hoe hoger het bedrijfsinkomen (per bedrijf en per familiale arbeidskracht), en hoe groter het aantal dieren en het melkquotum, hoe lager het steunpercentage. De omvang van de steun speelt niet zo'n grote rol. De 25% bedrijven met het hoogste steunpercentage zijn tevens het minst productief (aantal liter melk per koe is het laagst) en het meest extensief (het aantal liter quotum per ha en het aantal grootvee-eenheden runderen of GVER is het kleinst).

Tabel 2. Spreiding van het bedrijfsinkomen en de rechtstreekse steun volgens bedrijfstype, 2005 - 2007

Type bedrijf	Bedrijfsinkomen (euro)			Rechtstreekse steun (euro)		
	1 ^e kwartiel	mediaan	3 ^e kwartiel	1 ^e kwartiel	mediaan	3 ^e kwartiel
Akkerbouw	17.682	47.342	94.872	7.056	13.105	21.643
Varkens	40.700	69.966	117.905	528	3.560	6.992
Tuinbouw						
groenten	16.108	48.908	89.460	0	0	0
sierteelt	8.895	37.094	80.647	0	0	0
fruit	49.682	95.902	162.490	0	0	0
Rundvee						
melk	30.710	51.455	74.582	11.874	16.118	21.553
vlees	9.195	23.466	52.266	10.356	20.331	33.472
gemengd	37.918	65.401	86.583	14.872	18.277	25.317
Gemengde bedrijven						
comb. gewassen	22.855	51.816	91.301	2.961	10.613	16.026
veeteeltcomb.	33.226	62.230	86.869	8.913	12.262	18.928
akkerbouw – varkens	37.972	60.941	104.492	5.626	8.904	13.037
akkerbouw – melkvee	47.313	59.013	93.881	13.886	17.986	23.364
akkerbouw – vleesvee	18.269	40.588	83.215	12.576	19.757	43.570

Bron: eigen berekeningen op basis van LMN

De spreiding van het steunpercentage is het grootst voor de bedrijfstypes vleesrundvee, akkerbouw – vleesrundvee en akkerbouw. In de akkerbouw geldt dat hoe hoger het BI (per bedrijf, per familiale arbeidskracht en per ha) en hoe groter het aantal ha, hoe lager het percentage steun. De omvang van de steun speelt hier eveneens een rol. Die laatste is deels verbonden met het type teelt. De 25% bedrijven met het laagste steunpercentage ontvangen beduidend minder steun en hebben het hoogste aandeel aardappelen (24%), terwijl de bedrijven met het hoogste steunpercentage het laagste aandeel aardappelen (4%) telen. De bedrijven met een negatief bedrijfsinkomen (niet in de figuur) zijn zeer klein (aantal ha < 25).

In de vleesveehouderij ontvangen de 25% bedrijven met het laagste steunpercentage (< 47%) het minste steun. Het bedrijfsinkomen is het op één na hoogste. Het aantal ha is het kleinst. Het relatief 'lage' steunpercentage heeft hier dus te maken met een combinatie van minder steun en een hoog BI. De 25% bedrijven met een steunpercentage tussen 47% en 82%, hebben met voorsprong het hoogste BI, hebben het grootste aantal dieren en aantal ha, en zijn de meest intensieve bedrijven (aantal GVER per ha). Die ontvangen tevens zeer veel steun (> 45.000 euro per bedrijf). De 25% bedrijven met het hoogste steunpercentage (> 154%!) hebben een zeer laag bedrijfsinkomen en ontvangen veel steun. De steun is hoger dan het BI en zonder steun wordt het bedrijfsinkomen sterk negatief. Die bedrijven zijn dus in hoge mate afhankelijk van rechtstreekse steun. Het zijn kleine bedrijven vooral dan wat het aantal dieren betreft. Bedrijven met een negatief BI zijn het kleinst (aantal ha en aantal dieren). Het zeer hoge steun percentage van vleesvee en de grote spreiding kan deels ook een gevolg zijn van het eerder geringe aantal bedrijven.

De verschillen tussen bedrijven worden niet enkel tussen maar ook binnen één bedrijfstype bepaald door de omvang van de steun per bedrijf en het bedrijfsinkomen per bedrijf. Het steunpercentage wordt in de melkveehouderij vooral bepaald door de hoogte van het BI. Bij akkerbouw en vooral vleesvee speelt de omvang van de steun eveneens een rol. Algemeen hebben bedrijven met de hoogste steunpercentages het laagste BI. Die bedrijven zijn algemeen het kleinst en vaak het minst productief en het meest extensief. Bedrijven met een laag BI zijn meer afhankelijk van die steun. De resultaten suggereren dat zelfs met steun en in alle bedrijfstypes een aantal bedrijven met een negatief of een zeer laag BI op termijn het

moelijk krijgen zich te handhaven. Dit maakt echter deel uit van de ‘normale’ structurele evolutie.

Tabel 3. Spreiding van het percentage steun van het bedrijfsinkomen volgens bedrijfstype, in % voor 2005 – 2007 *

Type bedrijf	Aantal bedrijven**	Rechtstreekse steun / Bedrijfsinkomen (%)		
		1 ^e kwartiel	mediaan	3 ^e kwartiel
Akkerbouw	65	15,7	31,2	49,5
Varkens	81	0,8	4,7	9,3
Rundvee				
melk	162	25,0	32,4	42,2
vlees	36	47,4	82,3	154,7
gemengd	52	24,0	32,7	47,5
Gemengde bedrijven				
comb. gewassen	27	10,4	21,1	28,0
veeteeltcomb.	69	14,7	20,4	33,0
akkerbouw – varkens	29	7,7	18,4	29,4
akkerbouw – melkvee	31	21,7	29,1	45,8
akkerbouw – vleesvee	40	39,6	58,9	91,7

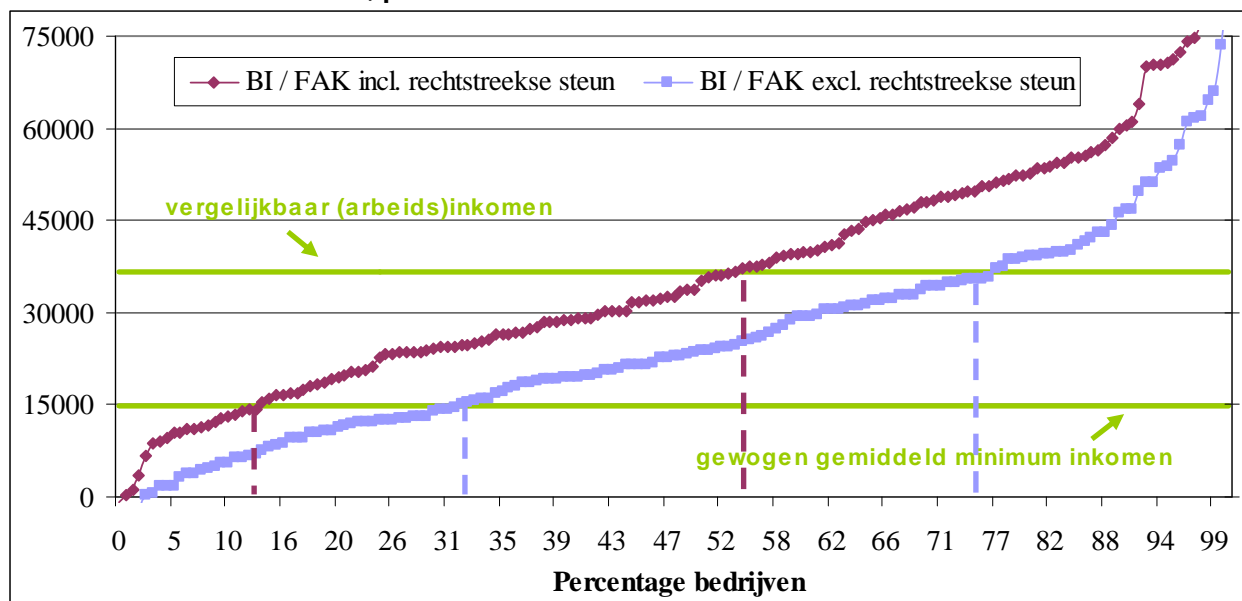
* exclusief bedrijven met een negatief bedrijfsinkomen; ** niet gewogen aantal bedrijven

Bron: LMN

3 Leefbaarheid bedrijven indien geen rechtstreekse steun

Figuur 1 toont het bedrijfsinkomen per familiale arbeidskracht (BI / FAK) met en zonder rechtstreekse steun Pijler I voor het bedrijfstype melkrundvee voor de periode 2005 – 2007. De bedrijven zijn oplopend gesorteerd van het laagste BI / FAK naar het hoogste BI / FAK (Y-as). Op de X-as staat het percentage bedrijven. De onderste horizontale lijn toont het gewogen gemiddelde minimum inkomen (GGMI) dat 14.952 euro bedraagt voor de periode 2005 – 2007. De bovenste horizontale (groene) lijn geeft het vergelijkbaar (arbeids)inkomen (VAI) weer dat gelijk is aan 36.732 euro voor de periode 2005 – 2007. Hierna wordt verondersteld dat bedrijven met een BI / FAK kleiner dan het GGMI slecht scoren qua leefbaarheid en bedrijven met een BI / FAK groter dan het VAI goed. De bedrijven in de tussencategorie bevinden zich in de overgang tussen een goede en een slechte leefbaarheid. Door van het bedrijfsinkomen de rechtstreekse steun in mindering te brengen verschuift de curve met het BI / FAK naar rechts. Het percentage bedrijven met een slechte leefbaarheid stijgt daardoor van 13% naar 31%. Het percentage bedrijven met een goede leefbaarheid daalt van 46% naar 23%.

Figuur 1. Bedrijfsinkomen per familiale arbeidskracht voor melkveebedrijven, met en zonder rechtstreekse steun, periode 2005 - 2007

Bron: eigen berekeningen op basis van LMN

Tabel 4 toont meer gedetailleerd het percentage bedrijven per categorie voor alle bedrijfstypes. Een aantal bedrijfstypes heeft zelfs met de steun al een zeer hoog percentage bedrijven in de laagste categorie (slechte leefbaarheid) wat er opnieuw op wijst dat zelfs met steun een aantal bedrijven eruitgaan op termijn. Dit is vooral zo in de bedrijfstypes vleesvee (44%) en sierteelt (39%). Dit hangt samen met een laag gemiddeld BI / per FAK (zie Tabel 1). Andere bedrijfstypes hebben als uitgangspositie een zeer hoog percentage in de hoogste categorie (goede leefbaarheid): 73% van de fruitteeltbedrijven en 64% van de varkensbedrijven.

Indien de steun wegvalt, hypothekeert dit de leefbaarheid van een groter aantal bedrijven. Vooral van bedrijfstypes die veel steun ontvangen (al of niet gecombineerd met een laag BI / FAK) komt een groter deel in de laagste categorie terecht. Dit is vooral het geval voor

bedrijven met vleesrundvee, algemeen een van de minst rendabele activiteiten die veel rechtstreekse steun ontvangen. Vleesvee gaat van 44% naar 78% en akkerbouw – vleesvee van 31% naar 60%. Andere sectoren met een sterke achteruitgang zijn de zuivel de akkerbouw en akkerbouw – vleesvee. In het geval van bedrijfstypes met weinig of geen steun, namelijk varkens en tuinbouw, verandert er (logischerwijze) nauwelijks iets aan de leefbaarheid indien de rechtstreekse steun wegvalt.

Tabel 4. Impact op leefbaarheid indien rechtstreekse steun wegvalt per bedrijfstype, periode 2005 - 2007

Type bedrijf	BI / FAK met steun			BI / FAK zonder steun		
	< GGMI	GGMI - VAI	> GGMI	< VAI	VAI - GGMI	> GGMI
Akkerbouw	25	29	46	41	29	30
Varkens	12	23	64	13	24	63
Tuinbouw						
groenten	33	25	42	33	26	41
sierteelt	39	33	28	39	33	28
fruit	12	15	73	12	15	73
Rundvee						
melk	13	42	46	31	46	23
vlees	44	36	20	78	14	8
gemengd	9	48	42	26	58	16
Gemengde bedrijven						
comb. gewassen	22	39	39	39	22	39
veeteeltcomb.	22	31	47	29	36	35
akkerbouw - varkens	19	28	53	28	29	43
akkerbouw – melkvee	14	39	47	17	69	14
akkerbouw - vleesvee	31	26	43	60	26	14

Bron: eigen berekeningen op basis van LMN

De resultaten moeten wel met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. De analyses hier betreffen een eerste onderzoek naar leefbaarheid en zijn statisch. Er wordt geen rekening gehouden met het aanpassingsvermogen van bedrijven en structurele ontwikkelingen. De vraag is ook welke indicator het best gebruikt wordt: het bedrijfsinkomen, het familiaal arbeidsinkomen, de operationele cash-flow, enz. De vraag is tevens of het bedrijfsinkomen ten volle te vergelijken is met het vergelijkbaar (arbeids)inkomen en met het gewogen gemiddelde minimuminkomen. In dat verband is vooral meer onderzoek vereist naar de impact van afschrijvingen en (toegerekende) intresten en de fiscaliteit op de verschillende inkomensindicatoren. Echter, de analyses hiervoor geven toch al een sterke indicatie in welke bedrijfstypes de bedrijven extra, i.e. boven de ‘normale’ structurele evolutie, in moeilijkheden dreigen te komen indien de rechtstreekse steun verdwijnt.

4 Beleidsopties: flat rate per ha of een basisbedrag per bedrijf

4.1 Flat rate per ha

Op basis van de verzamelaanvraag 2007 (i.e. campagne 2007) van het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV) wordt een flat rate berekend: $\text{flat rate} = \frac{\sum \text{totale rechtstreekse steun}}{\sum \text{totaal aantal ha}}$ (zie Kader 2 voor meer details over de methodiek).

Kader 2. Methodiek: berekenen van een flat rate op basis van de verzamelaanvraag 2007 van het Agentschap voor Landbouw en Visserij

Het totaal aantal ha is inclusief het areaal groenten, fruit, aardappelen en blijvende teelten. Dit is enkel indien de teelt in volle grond plaatsvindt. De teelt in groeimedium, in potten of containerteelt komt niet in aanmerking. Er wordt uitgegaan van de verzamelaanvraag 2007 (datum van extractie van de data is 3.04.2008). Voor een aantal van de gewascodes is het niet duidelijk of het areaal volledig of gedeeltelijk in aanmerking komt. De eventuele fout is echter beperkt en beïnvloedt het uiteindelijke resultaat slechts in zeer geringe mate. Van het totaal aangegeven areaal (698.269 ha) komt 665.056 ha in aanmerking.

De totale rechtstreekse steun is gelijk aan de som van de toeslagrechten, de slachtpremie kalveren, de zoogkoeienpremie en een aantal gekoppelde plantaardige premies voor de verzamelaanvraag 2007 (datum van extractie van de data is 13.08.2008). Voor de toeslagrechten is uitgegaan van de toegekende waarde van de toeslagrechten in 2007 (240,9 miljoen euro). Wat de slachtpremie kalveren (6,4 miljoen euro) en de zoogkoeienpremie (31,4 miljoen euro) betreft is dat het maximale budget voor Vlaanderen in dat jaar. In het geval van de steun voor zaaizaad, noten, energie- en eiwithoudende gewassen is uitgegaan van de uitbetaalde bedragen in 2007 (0,7 miljoen euro). De modulatie is gelijkgesteld aan 10%, i.e. het percentage dat in 2013 van toepassing is. De eerste 5.000 euro aan rechtstreekse steun is vrijgesteld van modulatie en is eveneens meegenomen in het totaal van de rechtstreekse steun. Op basis van de verzamelaanvraag van 2007 en zonder rekening te houden met de structurele evolutie, is een inschatting gemaakt van het bedrag daarvan. De vrijstelling van modulatie wordt verhoudingsgewijs verdeeld over de verschillende steunmaatregelen.

Tabel 5 toont uitgaande van drie scenario's drie flat rates afhankelijk van de mate waarin de rechtstreekse steun opgenomen wordt in een flat rate. In scenario 1 wordt het totaal van de rechtstreekse steun van Pijler I in een flat rate meegenomen (i.e. mogelijke post 2013 toestand). Scenario 2 neemt enkel de zoogkoeienpremie niet op in de flat rate (i.e. situatie 2013). Scenario 3 refereert naar de toestand in 2009: enkel de toeslagrechten worden meegenomen (niet de zoogkoeienpremie, de slachtpremie kalveren en een aantal plantaardige steunmaatregelen). Het aantal ha is identiek in alle drie de scenario's.

Tabel 5. Flat rate in euro per ha voor drie scenario's

Scenario 1: Totaal rechtstreekse steun	Scenario 2: Totaal rechtstr. steun excl. zoogkoeienpremie	Scenario 3: Toeslagrechten
392 euro / ha	348 euro / ha	338 euro / ha

Bron: databank Agentschap voor Landbouw en Visserij 03.04.2008 en 13.08.2008

De impact van een flat rate wordt nagegaan uitgaande van de drie flat rates in Tabel 5 en het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN). Voor die laatste wordt enkel het boekjaar 2007 in beschouwing genomen. Tabel 7 toont het aantal ha per bedrijfstype in het LMN en, voor de drie scenario's, de steun vóór de flat rate in euro per bedrijf en in euro per ha. De steun per ha vóór de flat rate is algemeen het hoogst voor rundveebedrijven (al of niet gemengd). De steun per ha is met 608 euro het hoogst voor het bedrijfstype vleesrundvee in scenario 1. In scenario 2 en 3 waar de zoogkoeienpremie niet meegenomen wordt is de steun per ha (en de steun per bedrijf) een stuk lager. In die scenario's ontvangt het bedrijfstype melkvee met bijna 500 euro de meeste steun per ha. In de akkerbouw valt de steun per ha een stuk lager uit door een groter aantal ha (62,5 ha). In de varkenshouderij is de steun per ha hoger dan de steun per bedrijf laat vermoeden door de aanwezigheid van een eerder beperkt aantal ha (19 ha).

Aan de hand van de drie flat rates in Tabel 5 en het aantal ha in Tabel 7, wordt de steun na de flat rate berekend. Het verschil tussen "steun na flat rate - steun vóór flat rate" en de verhouding van "steun na flat rate / steun vóór flat rate" geeft een indicatie van wie wint en wie verliest. Het bedrijfstype fruitteelt is zowel absoluut als procentueel de grote winnaar: + 7.786 euro per bedrijf en 832 % van de steun vóór de flat rate in scenario 1. De steun per bedrijf en per ha vóór de flat rate is zeer laag terwijl er toch een tamelijk aantal ha zijn. De groenteteelt in openlucht (voordien minder steun) volgt met + 5.687 euro en 321% van de steun vóór de flat rate. De akkerbouw wint vooral in absolute termen sterk: +4.783 euro per bedrijf en 124% van de steun vóór de flat rate. Het bedrijfstype varkens ten slotte wint eveneens: +2.180 euro of 140% van de steun vóór de flat rate. Voor alle bedrijfstypes die sterk winnen is de winst het grootst in scenario 1 als alle rechtstreekse steun in een flat rate meegenomen wordt, en het kleinst in scenario 3.

De bedrijfstypes met rundvee zijn de grote verliezers. De omvang van het verlies is hier wel afhankelijk van het scenario. Melkvee verliest het meest in scenario 3 (enkel toeslagrechten in een flat rate): -5.375 euro per bedrijf en slechts 71% van de steun vóór de flat rate. Hoe meer ontkoppeld (dus ook de zoogkoeienpremie) hoe kleiner het verlies (scenario 1). Bij vleesvee is de situatie omgekeerd. Daar is het verlies het grootst indien de zoogkoeienpremie ontkoppeld en in een flat rate meegenomen wordt (scenario 1). Het verlies is dan zeer groot: - 9.494 euro per bedrijf en nauwelijks nog 63% van de steun vóór de flat rate. In de andere scenario's is het verlies veel beperkter. De gemengde bedrijven met rundvee als activiteit volgen min of meer hetzelfde patroon maar dan in iets mildere vorm. Het bedrijfstype akkerbouw – vleesvee kent eveneens een groot en het grootste verlies in scenario 1: -6.578 euro per bedrijf en nog 77% van de steun vóór de flat rate. Het bedrijfstype akkerbouw – melkvee heeft het grootste verlies in scenario 3 maar dat verlies is eerder beperkt. In scenario 1 en scenario 2 is er zelfs een winst.

Tabel 7 toont daarnaast het bedrijfsinkomen vóór de flat rate en de verhouding "bedrijfsinkomen na flat rate / bedrijfsinkomen vóór flat rate" en dit voor de drie scenario's. De impact op het bedrijfsinkomen is algemeen minder uitgesproken dan wat de impact op de steun hiervoor doet vermoeden. De maximale toename van het bedrijfsinkomen is beperkt tot 8% (scenario 1 voor groenten openlucht). Voor het bedrijfstype vleesvee en, in mindere mate, het bedrijfstype akkerbouw – vleesvee echter, is de afname van het bedrijfsinkomen in scenario 1 (zoogkoeienpremie in flat rate) groot: het bedrijfsinkomen na de flat rate bedraagt nog 72% en 89% van het bedrijfsinkomen vóór de flat rate. In de andere scenario's, als de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt, blijft het verlies binnen de perken: maximaal 7% voor melkvee in scenario 3.

Dit neemt niet weg dat niet alleen tussen maar tevens binnen bedrijfstypes individuele bedrijven sterk kunnen verliezen of winnen afhankelijk van de historische rechtstreekse steun

die ze ontvangen en het aantal ha in hun bezit. Bedrijven met veel grond en/of met weinig steun per ha gaan erop vooruit, bedrijven met weinig grond en/of met veel steun per ha gaan erop achteruit.

Tabel 6 toont de spreiding volgens bedrijfstype van de impact van een flat rate op het niveau van de rechtstreekse steun. De spreiding is algemeen zeer groot. Binnen de winnaars (zie hiervoor) is de spreiding het kleinst in de varkenshouderij waar de eerste 25% een status quo laat optekenen. Dit zijn grondloze varkensbedrijven die zowel vóór als na de flat rate geen rechtstreekse steun ontvangen. De spreiding is het grootst voor het bedrijfstype akkerbouw waar er in scenario 3 zelfs een verlies is voor de eerste 25% bedrijven! In de akkerbouw hebben de 25% bedrijven die er het meest op vooruitgaan het grootste aantal ha en een hoog BI. De steun is hoog maar niet in verhouding tot het aantal ha. Dit is wellicht deels te wijten aan het hoge percentage aardappelen (29%). De 25% bedrijven die het minst vooruitgaan (< 55 euro in scenario 1) of, vooral in scenario 3, er zelfs op achteruitgaan hebben een hoog BI en ontvangen zeer veel steun (> 30.000 euro per bedrijf). Het aandeel aardappelen is laag (6%) en het aandeel suikerbieten hoog (17%). Het aantal ha is groot maar niet zo groot als bij de vorige categorie. De steun per ha is daardoor groot.

Tabel 6. Impact flat rate op rechtstreekse steun in euro per bedrijf, per bedrijfstype, 2007

Bedrijfstype	Scenario 1			Scenario 3		
	1 ^e kwartiel	mediaan	3 ^e kwartiel	1 ^e kwartiel	mediaan	3 ^e kwartiel
Akkerbouw	55	3.425	8.315	-743	2.716	6.117
Varkens	0	1.939	3.559	0	1.269	2.876
Tuinbouw						
groenten	490	1.020	3.136	423	852	2.620
openlucht	2.196	3.632	6.259	1.877	3.086	4.797
sierteelt	282	548	989	243	473	853
fruit	4.461	6.125	10.298	3.847	5.281	8.706
Rundvee						
melk	-6.696	-3.242	-936	-8.621	-5.049	-1.964
vlees	-13.811	-6.273	693	-3.840	389	3.695
gemengd	-6.942	-3.709	-1.519	-4.360	-3.493	-1.508
Gemengde bedrijven						
comb. gewassen	826	3.359	7.998	559	2.045	3.998
veeteeltcomb.	-2.906	-197	1.895	-4.807	-1.330	-92
akkerbouw – varkens	-2.998	2.457	4.750	760	2.831	3.803
akkerbouw – melkvee	-955	620	3.612	-3.422	94	1.617
akkerbouw – vleesvee	-8.484	-3.795	-600	-4.157	-949	1.862

Bron: eigen berekeningen op basis van LMN

Binnen de verliezende bedrijfstypes (rundveehouderij) is de spreiding zeer groot voor vleesvee. De eerste 25% bedrijven laat een groot verlies optekenen van -13.811 euro per bedrijf. Deze bedrijven hebben het hoogste BI, het grootste aantal ha en dieren, ontvangen zeer veel steun (> 55.000 euro per bedrijf en 826 euro per ha), en zijn vrij intensief (3,11 GVER per ha). Dit terwijl de laatste 25% bedrijven zelfs een, weliswaar beperkte, winst heeft van 693 euro. Die bedrijven zijn het kleinst, hebben een laag BI, ontvangen weinig steun (6.500 euro per bedrijf en 231 euro per ha) en zijn ‘meer extensief’ (2,27 GVER per ha). Indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt (scenario 3) is er enkel voor de eerste 25% van de bedrijven een achteruitgang. In de melkveehouderij is het verlies het grootst in scenario 3. In de melkveehouderij geldt hoe hoger het BI, hoe groter het aantal dieren en het

melkquotum, hoe productiever (aantal liter melk per koe) en hoe intensiever (aantal liter quotum per ha en het aantal GVER per ha), hoe groter de achteruitgang.

Tabel 7. Impact van een flat rate op steun en bedrijfsinkomen volgens bedrijfstype, 2007

Type bedrijf	Oppervlakte (ha)	Steun vóór flat rate (€/ bedrijf)			Steun vóór flat rate (€/ ha)			Steun na flat rate min steun vóór flat rate (€/ bedrijf)			Steun na flat rate / steun vóór flat rate (%)		
		Sc 1	Sc 2	Sc 3	Sc 1	Sc 2	Sc 3	Sc 1	Sc 2	Sc 3	Sc 1	Sc 2	Sc 3
Akkerbouw	62,5	19.708	17.876	17.838	303	280	279	4.783	3.866	3.280	124	122	118
Varkens	19,3	5.399	5.042	5.040	269	243	243	2.180	1.687	1.496	140	133	130
Groenten	9,3	985	901	901	33	30	30	2.655	2.330	2.237	370	359	348
<i>openlucht</i>	21,1	2.577	2.355	2.355	80	72	72	5.687	4.982	4.771	321	312	303
Sierteelt	2,0	0	0	0	0	0	0	797	707	687			
Fruit	22,6	1.063	1.063	1.063	24	24	24	7.786	6.793	6.567	832	739	718
Melkvee	38,7	18.955	18.448	18.445	506	494	494	-3.797	-4.992	-5.375	80	73	71
Vleesrundvee	40,7	25.437	15.490	15.483	608	366	366	-9.494	-1.337	-1.736	63	91	89
Gemengd rundvee	48,7	23.544	19.669	19.669	486	410	410	-4.465	-2.732	-3.219	81	86	84
Comb. Gewassen	35,9	10.051	9.304	9.281	269	239	238	4.017	3.185	2.849	140	134	131
Comb. Veeteelt	40,2	16.412	15.997	15.988	423	412	412	-641	-1.996	-2.389	96	88	85
Akkerbouw – varkens	35,5	13.655	10.543	10.405	401	294	293	263	1.813	1.596	102	117	115
Akkerbouw – melkvee	64,6	23.727	22.407	22.407	373	352	352	1.593	71	-574	107	100	97
Akkerbouw – vleesvee	57,3	29.040	22.499	22.463	494	377	376	-6.578	-2.558	-3.095	77	89	86

Type bedrijf	BI (euro)	BI na flat rate / BI vóór flat rate (%)		
		Sc 1	Sc 2	Sc 3
Akkerbouw	70.072	107	106	105
Varkens	41.816	105	104	104
Groenten	58.110	105	104	104
<i>openlucht</i>	70.392	108	107	107
Sierteelt	60.899	101	101	101
Fruit	178.595	104	104	104
Melkvee	73.824	95	93	93
Vleesrundvee	34.519	72	96	95
Gemengd rundvee	78.641	94	97	96
Comb. Gewassen	74.379	105	104	104
Comb. Veeteelt	68.061	99	97	96
Akkerbouw – varkens	67.468	100	103	102
Akkerbouw – melkvee	81.552	102	100	99
Akkerbouw – vleesvee	59.241	89	96	95

Scenario 1 = totaal rechtstreekse steun; scenario 2 = rechtstreekse steun excl. zoogkoeienpremie; scenario 3 = toeslagrechten

Bron: eigen berekeningen op basis van het LMN, databank Agentschap voor Landbouw en Visserij en 15 mei-telling FOD Economie

4.2 Toeslag per bedrijf

Tabel 8 toont de omvang van een toeslag per bedrijf uitgaande van de drie scenario's hierboven en rekening houdend met het aantal land- en tuinbouwbedrijven uit de 15 mei-telling van 2007. Indien alle bedrijven meegenomen worden varieert de toeslag per bedrijf van 7.021 euro per bedrijf in scenario 3 (enkel toeslagrechten) tot 8.141 euro per bedrijf in scenario 1 (totaal rechtstreekse steun). Indien bedrijven met minder dan vier standaardgrootte-eenheden (SGE) verwijderd worden neemt de toeslag per bedrijf toe: 11.145 euro per bedrijf in scenario 3 en 12.924 euro per bedrijf in scenario 1. Op die manier worden kleine (hobby)bedrijven en/of deeltijdse land- en tuinbouwbedrijven buiten beschouwing gelaten.

Tabel 8. Rechtstreekse steun per bedrijf volgens drie scenario's rekening houdend met de bedrijfsgrootte

Grootte bedrijf	Aantal bedrijven NIS	Rechtstreekse steun per bedrijf		
		Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3
> 1 SGE*	26.292	9.910	8.798	8.547
> 2 SGE*	23.344	11.162	9.909	9.626
> 3 SGE*	21.516	12.110	10.750	10.444
> 4 SGE*	20.162	12.924	11.472	11.145
Totaal	32.005	8.141	7.227	7.021

SGE = standaardgrootte-eenheid (1 SGE = 5.755 euro bruto standaardsaldo "2002")

Bron: eigen berekeningen op basis van databank Agentschap voor Landbouw en Visserij en 15 mei-telling FOD Economie

Tabel 10 toont, enkel voor scenario 1 en 3 en bedrijven groter dan 4 SGE, de impact op de steun per bedrijfstype van het invoeren van een bedrag per bedrijf. De tuinbouw die nu geen of nauwelijks steun ontvangt is de grote winnaar: +11.500 – 13.000 euro per bedrijf in scenario 1. De procentuele stijging is bijzonder groot wegens het ontbreken van of de zeer geringe steun ervoor. Daarnaast wint de varkenshouderij zeer sterk: +7.229 euro per bedrijf in scenario 1 of 227% van de steun ervoor. De winst is groter naarmate meer steun ontkoppeld en meegenomen wordt in een basisbedrag per bedrijf (scenario 1).

De bedrijfstypes met rundvee en akkerbouw verliezen. In scenario 1 gaan de bedrijfstypes akkerbouw – vleesvee (-18.050 euro per bedrijf en -58%) en vleesvee (-13.190 euro per bedrijf en -51%) er het meest op achteruit. In scenario 3 is dat eveneens akkerbouw – vleesvee (-12.648 euro per bedrijf of -53%) en tevens akkerbouw – melkvee (-11.046 euro per bedrijf of -50%). Voor de bedrijfstypes vleesvee en akkerbouw – vleesvee is het verlies in scenario 3 kleiner doordat daar de zoogkoeienpremie niet meegenomen wordt in het bedrag per bedrijf. Voor de bedrijfstypes melkvee en akkerbouw – melkvee echter is het verlies in scenario 3 iets groter dan in scenario 1 waar het totaal van de rechtstreekse steun meegenomen is in het bedrag per bedrijf.

Tabel 10 geeft verder de impact op het bedrijfsinkomen (BI) weer. De impact is minder uitgesproken dan de impact op de steun maar is toch aanzienlijk. De bedrijfstypes tuinbouw en varkenshouderij gaan er sterk op vooruit: + 7% en + 21% in scenario 1. In beide scenario's maar vooral in scenario 1 is de negatieve impact op het bedrijfsinkomen het grootst voor de bedrijfstypes vleesvee (-38%) en akkerbouw – vleesvee (-28%).

Net als bij een flat rate neemt dit niet weg dat niet alleen tussen maar tevens binnen bedrijfstypes individuele bedrijven sterk kunnen verliezen of winnen. De winnaars zijn

degene die historisch weinig of geen steun ontvangen, de verliezers degene die veel steun ontvangen.

Tabel 9 toont de spreiding volgens bedrijfstype van de impact van een bedrag per bedrijf. In de tuinbouw is er geen spreiding. In de varkenshouderij wel, al is de spreiding klein. Alle bedrijven van dit bedrijfstype winnen. De toename van de rechtstreekse steun is met + 11.678 euro per bedrijf het grootst in scenario 1 voor de laatste 25% bedrijven (grondloze varkensbedrijven). Van de bedrijfstypes die globaal gezien verliezen is het verlies niet enkel het grootst voor akkerbouw – vleesvee en vleesvee, de spreiding is eveneens het grootst. Het verlies is zeer groot voor de eerste 25% bedrijven: - 31.449 euro per bedrijf voor akkerbouw – vleesvee en -18.875 euro per bedrijf voor vleesvee. Voor akkerbouw – vleesvee is het verlies in scenario 3 (zoogkoeienpremie niet ontkoppeld) voor het de laatste 25% bedrijven met – 1.091 euro per bedrijf beperkt. Voor vleesvee is er, en zelfs in scenario 1, een zeer kleine toename. De spreiding in het bedrijfstype melkvee is minder groot. In scenario 1 is er voor de laatste 25% bedrijven slechts een zeer beperkt verlies.

Tabel 9. Impact van een bedrag per bedrijf, spreiding volgens bedrijfstype, 2007

Type bedrijf	Scenario 1			Scenario 3		
	1 ^e kwartiel	mediaan	3 ^e kwartiel	1 ^e kwartiel	mediaan	3 ^e kwartiel
Akkerbouw	-17.745	-4.471	3.785	-15.302	-3.950	2.586
Varkens	4.169	8.404	11.687	3.025	7.161	9.967
Tuinbouw						
groenten	12.924	12.924	12.924	11.145	11.145	11.145
sierteelt	12.924	12.924	12.924	11.145	11.145	11.145
fruit	12.924	12.924	12.924	11.145	11.145	11.145
Rundvee						
melk	-11.197	-5.519	-190	-11.819	-6.146	-1.368
vlees	-18.875	-5.561	238	-7.658	1.039	4.935
gemengd	-15.249	-5.881	-3.518	-11.193	-7.245	-3.672
Gemengde bedrijven						
comb. gewassen	-3.266	3.868	9.936	-4.106	3.070	8.317
veeteeltcomb.	-8.396	-1.813	1.986	-9.509	-2.617	457
akkerbouw - varkens	-6.235	3.254	5.941	-3.747	4.706	6.958
akkerbouw – melkvee	-15.251	-9.287	-1.262	-15.678	-8.647	-1.515
akkerbouw - vleesvee	-31.449	-11.720	-4.123	-23.583	-6.652	-1.091

Bron: eigen berekeningen op basis van LMN

In de akkerbouw geldt algemeen dat de bedrijven met het hoogste BI (per bedrijf en per ha), het grootste aantal ha, en veel steun (> 40.000 euro per bedrijf) er sterk op achteruit gaan (> - 17.745 euro per bedrijf). De kleinste bedrijven met het laagste BI per bedrijf en per ha daarentegen gaan erop vooruit (> 3.785 euro per bedrijf). In de vleesveehouderij gaan de bedrijven met het hoogste BI, het grootste aantal dieren en ha, en zeer veel steun (> 58.000 euro per bedrijf) er zeer sterk op achteruit (> 18.875 euro per bedrijf). De kleine bedrijven met een laag BI winnen. In de melkveehouderij geldt hoe groter het bedrijf (aantal dieren, aantal ha, en melkquotum) en hoe hoger het BI, hoe groter het verlies. De productiviteit is eveneens belangrijk: hoe productiever, hoe groter het verlies. De mate van extensivering speelt, tegengesteld aan de flat rate, hier geen rol.

Tabel 10. Impact van een toeslag per bedrijf op de steun en het bedrijfsinkomen volgens bedrijfstype, 2007

Type bedrijf	BI (euro)	Steun vóór (€/ bedrijf)		Steun na min steun vóór (€/ bedrijf)		Steun na / steun vóór (%)		BI na / BI vóór (%)	
		Sc 1	Sc 3	Sc 1	Sc 3	Sc 1	Sc 3	Sc 1	Sc 3
Akkerbouw	68.951	20.998	18.754	-8.074	-7.609	62	59	88	89
Varkens	43.127	5.695	5.165	7.229	5.980	227	216	117	114
Groenten	58.700	994	883	11.930	10.262	1.300	1.262	120	117
Sierteelt	60.899	0	0	12.924	11.145			121	118
Fruit	178.595	1.063	1.038	11.861	10.107	1.215	1.074	107	106
Melkvee	73.824	18.955	18.201	-6.031	-7.056	68	61	92	90
Vleesrundvee	35.107	26.114	15.724	-13.190	-4.579	49	71	62	87
Gemengd rundvee	78.641	23.544	19.454	-10.620	-8.309	55	57	86	89
Comb. gewassen	77.242	10.609	9.612	2.315	1.533	122	116	103	102
Comb. veeteelt	70.495	17.010	16.328	-4.086	-5.183	76	68	94	93
Akkerbouw - varkens	67.468	13.655	10.223	-731	922	95	109	99	101
Akkerbouw - melkvee	81.552	23.727	22.191	-10.803	-11.046	54	50	87	86
Akkerbouw - vleesvee	63.518	30.974	23.793	-18.050	-12.648	42	47	72	80

scenario 1 = totaal rechtstreekse steun; scenario 3 = toeslagrechten

Bron: eigen berekeningen op basis van het LMN, databank Agentschap voor Landbouw en Visserij en 15 mei-telling FOD Economie

5.1 Samenvatting

Een eerste doelstelling van het rapport was na te gaan wat de afhankelijkheid van de verschillende bedrijfstypes is van rechtstreekse steun van Pijler I van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Een tweede, nauw aansluitende, doelstelling was een eerste analyse van de impact op de leefbaarheid indien die rechtstreekse steun wegvalt.

De afhankelijkheid van rechtstreekse steun, met het aandeel van de rechtstreekse steun in het bedrijfsinkomen als indicator, hangt naast de omvang van de rechtstreekse steun af van de omvang van het bedrijfsinkomen (BI). Bedrijven met veel rechtstreekse steun en een laag bedrijfsinkomen zijn zeer afhankelijk van die rechtstreekse steun. De rechtstreekse steun en het percentage steun in het bedrijfsinkomen is algemeen hoog voor bedrijfstypes met rundvee (melkvee en / of vleesvee) en / of akkerbouw. In het bijzonder de bedrijfstypes vleesrundvee en akkerbouw – vleesrundvee zijn erg afhankelijk van rechtstreekse steun. Een belangrijk deel daarvan is afkomstig van de zoogkoeienpremie. Het zeer hoge steunpercentage voor het bedrijfstype vleesrundvee is het gevolg van een combinatie van zeer veel steun en een zeer laag bedrijfsinkomen. De bedrijfstypes varkenshouderij en vooral tuinbouw ontvangen traditioneel weinig of geen rechtstreekse steun. Via de producentenorganisaties en de unieke GMO ontvangen tuinbouwers echter wel steun, al is dit niet rechtstreekse steun en is de link met hun inkomensvorming onduidelijker. Verder is er steun via Pijler II van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid voor alle bedrijfstypes. Dit maakte echter niet het onderwerp uit van de analyses in dit rapport.

De verschillen tussen de bedrijven wat steunpercentage betreft, zijn niet alleen tussen maar ook binnen de bedrijfstypes zeer groot. De verschillen zijn het grootst binnen de bedrijfstypes vleesrundvee, akkerbouw – vleesrundvee en akkerbouw, en het kleinst binnen de bedrijfstypes varkens- en melkveehouderij. Bij melkveebedrijven zijn deze verschillen veroorzaakt door variaties in het bedrijfsinkomen. Bij akkerbouw en vooral vleesrundvee is daarnaast de hoeveelheid steun eveneens van belang. De bedrijven met het hoogste steunpercentage hebben algemeen het laagste BI en zijn het kleinst (aantal ha en aantal dieren). In de melkveehouderij zijn die tevens het minst productief en het meest extensief. In de vleesveehouderij is in een aantal gevallen de steun groter dan het BI.

In alle bedrijfstypes en zelfs inclusief steun krijgen een aantal bedrijven met een zeer laag of zelfs een negatief BI, het op termijn moeilijk zich te handhaven. Zelfs indien de rechtstreekse steun onveranderd voortduurt, zullen deze bedrijven moeilijkheden ondervinden. Dit maakt deel uit van een “normale” structurele evolutie. Indien de rechtstreekse steun wegvalt, hypothekeert dit de leefbaarheid van een groter aantal bedrijven. Dit is in het bijzonder zo voor de bedrijfstypes vleesrundvee en akkerbouw – vleesrundvee. Daarnaast is er een belangrijke daling van het BI in de bedrijfstypes melkvee en akkerbouw. Dit is helemaal niet het geval in de tuinbouw en de varkenshouderij.

Een derde doelstelling van het rapport was een verkennende analyse om na te gaan wat de impact is van nieuwe beleidsopties op de steun en het bedrijfsinkomen en dit volgens bedrijfstype. Twee opties zijn hier nagegaan: een flat rate per ha en éénzelfde bedrag per bedrijf.

De impact op de steun is groter in het geval van éénzelfde bedrag per bedrijf. Daar zijn de winnaars en de verliezers meer uitgesproken dan bij een flat rate per ha. In beide opties “wint” de tuinbouw en in iets mindere mate de varkenshouderij. Bij een flat rate wint binnen de tuinbouw de fruitteelt en de groenteteelt in openlucht. Op dit moment is de steun per ha (en per bedrijf) in deze sectoren zeer klein terwijl die bedrijven toch een vrij groot aantal ha hebben. In geval van éénzelfde bedrag per bedrijf wint iedereen binnen de tuinbouw, niet enkel de fruit- en groenteteelt in openlucht maar tevens de sierteelt en de groenten en fruit onder glas. De akkerbouw wint, vooral in absolute termen, sterk bij een flat rate per ha maar verliest (nog) sterk(er) bij een bedrag per bedrijf. In de akkerbouw valt als uitgangspositie de steun per ha niet zo hoog uit als de steun per bedrijf door een groot aantal ha per bedrijf.

De rundveehouderij (melk en/of vleesrundvee al of niet in combinatie met akkerbouw) gaat er in beide opties (flat rate per ha en bedrag per bedrijf) sterk op achteruit. Het verlies is zeer groot in geval van een bedrag per bedrijf. De omvang van het verlies is tevens afhankelijk van het feit of de zoogkoeienpremie nu wel of niet ontkoppeld en meegenomen wordt in de flat rate per ha of het bedrag per bedrijf. De melkveehouderij verliest het meest indien enkel de toeslagrechten meegenomen worden, dus bij behoud van de huidige zoogkoeienpremie. De vleesrundveehouderij echter verliest het meest indien de zoogkoeienpremie eveneens ontkoppeld wordt. Indien niet, dan is het verlies eerder beperkt.

De procentuele impact van beide opties (flat rate per ha en éénzelfde steun per bedrijf) op de steun is algemeen groter dan de impact op het bedrijfsinkomen. In geval van een flat rate blijft de winst en het verlies per bedrijfstype binnen de perken indien de zoogkoeienpremie niet wordt meegenomen. Indien niet, is de afname van het bedrijfsinkomen voor vleesvee en, in mindere mate, akkerbouw – vleesvee groot. In geval van een bedrag per bedrijf is de impact op het bedrijfsinkomen aanzienlijk. De impact is vooral zeer groot voor vleesrundvee en akkerbouw – vleesvee indien de zoogkoeienpremie geïncorporeerd wordt in het bedrag per bedrijf.

Dit alles neemt niet weg dat zelfs als de impact per “gemiddeld” bedrijfstype niet zo groot is, individuele bedrijven binnen datzelfde bedrijfstype er sterk op kunnen vooruit- of achteruitgaan.

In het geval van een flat rate is de steun / ha vóór de flat rate bepalend of een bedrijf wint of verliest. De steun / ha hangt af van de hoeveelheid steun die het bedrijf ontvangt en het aantal ha dat het heeft. De hoeveelheid steun is vooral van belang in de rundveehouderij. Vooral in de akkerbouw is het aantal ha eveneens belangrijk. In het geval van éénzelfde bedrag per bedrijf is enkel de hoeveelheid historische steun bepalend of een bedrijf wint of verliest. Die hoeveelheid steun is deels gerelateerd aan de grootte van het bedrijf. Vooral in de melkveehouderij is dat het geval.

Door het invoeren van éénzelfde bedrag per bedrijf of een flat rate per ha gaan in de rundveehouderij (melk- en/ of rundvlees) de grote bedrijven met een hoog bedrijfsinkomen die veel historische steun ontvangen er zeer sterk op achteruit. In het geval van een flat rate per ha speelt de mate van extensivering eveneens een rol waarbij intensieve bedrijven verliezen. In de vleesveehouderij gaan een aantal kleine bedrijven met een laag bedrijfsinkomen er daarentegen op vooruit en dit zowel voor een flat rate per ha als éénzelfde bedrag per bedrijf.

In geval van éénzelfde bedrag per bedrijf gaan net zoals in de rundveehouderij in de akkerbouw de grote bedrijven met een hoog bedrijfsinkomen er sterk op achteruit. Dit terwijl de kleine bedrijven met een laag bedrijfsinkomen erop vooruit gaan. Indien een flat rate

geïntroduceerd wordt, gaan in de akkerbouw de bedrijven met het grootste aantal ha en een hoog bedrijfsinkomen er het meest op vooruit. De verschillen tussen de bedrijven zijn echter zeer groot. Indien de zoogkoeienpremie niet meegenomen wordt in een flat rate, zijn er in de akkerbouw zelfs een aantal bedrijven met een hoog bedrijfsinkomen en zeer veel steun die erop achteruitgaan.

5.2 Eindbeschouwing

De grootste impact op het bedrijfsinkomen volgt uiteraard als in een “worst case scenario” de rechtstreekse steun verdwijnt. In dat geval zijn er geen winnaars. Hoogstens zijn er bedrijfstypes / bedrijven die niet verliezen. Dit betekent niet dat de land- en tuinbouw in Vlaanderen (volledig) van de kaart geveegd wordt. De impact is zeer gering in de tuinbouw en gering in de varkenshouderij (en pluimveehouderij). Dit zijn bedrijfstypes die traditioneel weinig of geen rechtstreekse steun ontvangen. De rundveehouderij en de akkerbouw daarentegen worden zwaar getroffen. Van een aanzienlijk deel van de bedrijven komt de leefbaarheid sterk onder druk te staan. Indien de zoogkoeienpremie verdwijnt, krijgen in het bijzonder bedrijven met vleesrundvee (al of niet in combinatie met akkerbouw) het zeer hard te verduren. Niet alleen omdat die traditioneel veel rechtstreekse steun ontvangen maar tevens omdat algemeen de rendabiliteit (in casu het bedrijfsinkomen) in deze sector laag is waardoor deze extra kwetsbaar zijn voor een afname van die rechtstreekse steun. Dit neemt niet weg dat er bedrijven in de rundveehouderij en de akkerbouw zijn die wellicht kunnen overleven zonder rechtstreekse steun. Dit is vooral het geval indien rekening gehouden wordt met structurele ontwikkelingen en het aanpassingsvermogen van bedrijven. De economische en sociale gevolgen op korte en middellange termijn kunnen echter zeer aanzienlijk zijn.

Indien rechtstreekse steun toegekend zou worden door middel van een flat rate per ha of éénzelfde bedrag per bedrijf, spelen (in de veronderstelling dat het totale budget onveranderd blijft) vooral herverdelingseffecten tussen bedrijfstypes / bedrijven. Enerzijds wordt het steeds moeilijker om de verschillen in rechtstreekse steun tussen landbouwbedrijven in eenzelfde lidstaat of regio te rechtvaardigen op basis van historische steun en productie. Daardoor ontstaat er druk om rechtstreekse steun gelijkjer te verdelen tussen bedrijven. Anderzijds gaat een wiskundige herverdeling voorbij aan de beleidsmatige en maatschappelijke verantwoording van de steun. Een flat rate heeft daarnaast het nadeel dat steun in grotere mate in de grond gekapitaliseerd dreigt te worden.

De impact van een flat rate per ha op een toename of afname van het bedrijfsinkomen van de verschillende bedrijfstypes is niet spectaculair. Enkel indien de zoogkoeienpremie in een flat rate komt is de impact voor bedrijfstypes / bedrijven met vleesrundvee aanzienlijk. Dit neemt niet weg dat individuele bedrijven binnen een bedrijfstype zeer zwaar kunnen verliezen of winnen. In de rundveehouderij (melk- en / of vleesvee) gaan de grotere, intensievere en meer performante bedrijven er vooral op achteruit. Dit terwijl een aantal kleinere, extensievere en minder performante vleesveebedrijven er zelfs op vooruit gaan. In de akkerbouw is dat niet noodzakelijk zo.

Het invoeren van een bedrag per bedrijf heeft een grotere impact op het bedrijfsinkomen. In het bijzonder indien de zoogkoeienpremie ontkoppeld wordt en in het bedrag per bedrijf meegenomen wordt, is de impact voor bedrijfstypes / bedrijven met vleesrundvee zeer groot. Indien wordt geopteerd voor een bedrag per bedrijf stelt zich de vraag of alle bedrijfstypes / bedrijven in aanmerking moeten komen. Wat bedrijfstype betreft, is het niet zo vanzelfsprekend dat bedrijven in de sierteelt, de glastuinbouw of de intensieve veehouderij die nooit rechtstreekse steun ontvangen hebben dat nu wel zouden doen. Vraag is eveneens of

kleine bedrijven (hobbyboeren, part-time bedrijven, pensioenboeren, ...) in aanmerking moeten komen. Waar ligt de grens en wat is een (professioneel) landbouwbedrijf? Meer nog dan bij een flat rate worden – naast de rundveehouderij nu eveneens in de akkerbouw – grotere en meer performante bedrijven benadeeld ten voordele van kleinere en minder performante bedrijven.